

JUDEȚUL BISTRIȚA NĂSĂUD:

ÎNCADRARE ȘI ZONARE ETNOGRAFICĂ

NICOLAE DUNĂRE

Mișcarea pentru elaborarea de monografii etnografice comunale ori sătești și acțiunea pentru pregătirea monografiei etnografice complexe a județului Bistrița-Năsăud fac necesare o încadrare și subzonare etnografică a județului, ca un instrument metodologic la îndemina cercetătorilor.

Problema delimitării teritoriale și a caracterizării conținutului specific cultural-artistic popular al zonelor etnografice din cuprinsul României a preocupat pe numeroși cercetători în ultima jumătate de secol. Unii din aceștia au realizat o delimitare și caracterizare geografică a teritoriului respectiv, în raport cu zonele etnografice înconjurătoare.¹ Alții, în stabilirea limitelor respective au avut în vedere una din ocupațiile tradiționale de masă,² portul popular,³ arhitectura populară,⁴ diferitele meșteșuguri țărănești,⁵ folclorul,⁶ etc.

O considerare mai cuprinzătoare și mai definitoare a fost posibilă

---

1 T. Morariu, *Valea Sălăuța și împrejurimea*, „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1929, 11, pp. 104-147; Gh. Vornicu, *Maramureșul*, București, 1929, pp. 1-31; V. Mihăilescu, *Țara Dornelor*, București, 1944; Gr. Posea, *Țara Lăpușului*, București, 1962; I. Velcea, *Țara Oașului*, București, 1964.

2 E. Precup, *Păstoritul în munții Rodnei*, Cluj, 1926; I. Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*, „Grai și suflet”, București, 1930, vol. IV, fasc. 2, pp. 267-309; Al. I. Georgeoni, *Contribuțiuni la păstoritul în Maramureș*, București, 1936; T. Morariu, *Viața pastorală în munții Rodnei*, București, 1937.

3 T. Bănățeanu, *Portul popular din Țara Oașului*, București, 1956; N. Dunăre, *Portul popular din Bihor*, București, 1957; F. B. Florescu, *Portul popular din Țara Vrancei*, București, 1959; C. Irimie, *Portul popular din Țara Oltului*, București, 1956; N. Dunăre—C. Catrina, *Portul popular românesc de pe Tîrnave*, Brașov, 1968; Viorica Pascu, *Portul popular din zona Năsăudului*, „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1965—1967”, Cluj, pp. 195—225; R. Vuia, *Portul popular al Pădurenilor*, București, 1958.

4 P. H. Stahl—P. Petrescu, *Construcții țărănești din Hațeg*, „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1966—1967”, Cluj, 1966, pp. 95—136.

5 T. Bănățeanu, *Ceramica populară din Țara Oașului*, București, 1958; N. Dunăre, *Sate din Zărand specializate în meșteșuguri*, „Contribuții la cunoașterea regiunii Hunedoara” (SARGETIA, III), Cluj, 1956, pp. 117-171.

6 I. Mușlea, *Cercetări folclorice din Țara Oașului*, „Anuarul Arhivei de Folclor”, București, 1932, vol. I, pp. 117-240.

cînd zonarea etnografică a avut la bază o monografie zonală mai mult sau mai puțin complexă.⁷

Recent s-a încercat o însumare a rezultatelor metodologice privind problema zonării în etnografie, cu privire specială la Mărginenimea Sibului⁸, care confirmă faptul că cercetările monografice zonale oferă cele mai sigure pentru definirea limitelor teritoriale și a specificului etnografic zonal.⁹

Din toate acestea rezultă că de obicei, studiile și cercetările etnografice au ca punct de plecare o anumită zonă sau subzonă, adică o unitate sau o subunitate teritorială stabilită pe baza unui fond comun specific, a persistenței unor fenomene sau fapte de cultură și artă populară, ca și pe baza circulației altora în cuprinsul sau în afara zonei sau subzonei respective.

Raza teritorială a zonelor etnografice tradiționale s-a conturat în condițiile economiei și relațiilor sociale din epoca feudală. Economia și cultura modernă, iar în mai mare măsură condițiile din epoca contemporană au determinat neconținut schimbări, unificări culturale, materiale și spirituale pe o arie mai largă, reducerea notelor particulare zonale. Nu arareori ceea ce a fost zonă, cu timpul a devenit subzonă.

O nouă perspectivă se întrevece ca urmare a ultimelor arondări administrative efectuate în țara noastră în cursul anului 1968.

Intr-adevăr, paralel cu dezvoltarea și reorganizarea vieții economice, culturale etc. din ultimii 25 de ani, pentru realizarea noilor împărțiri teritorial-administrative au fost consultați numeroși specialiști din domeniile economiei, geografiei, geologiei, istoriei, etnografiei, sociologiei și lingvisticii. În acest context s-a luat ca bază de plecare constatarea îndelung verificată pe întreg teritoriul României, după care forma de unitate administrativă, cunoscută sub numele de „județ”, are în țara noastră tradiții vechi de peste o jumătate de mileniu. Legate încă de primele formațiuni statale românești, județele au jucat un rol pozitiv de-a lungul veacurilor în dezvoltarea economică și apărarea teritoriului național. Aceste diviziuni teritoriale, ale căror funcții au cunoscut o evoluție continuă, au fost consfințite prin lege în secolul nostru ca unități administrative ale statului român modern.¹⁰

Este pe deplin evident că, printre considerentele care au stat la baza delimitărilor din anul 1968 s-au aflat și factorii de ordin istoric-etnografic. În locul regiunilor, acum le revine județelor funcția de unică

7 R. Vuia, *Țara Hațegului și regiunea Pădurenilor*. Cluj, 1926; H.H. Stahl și colabor., *Nărej — un village d'une région archaïque*, București, 1934, I, pp. 35-130; N. Dunăre, *Specificul etnografic al Cîmpiei Ardealului*, Sibiu, 1956; N. Dunăre și colabor., *Arta populară din Valea Jiului*, București, 1963, pp. 31-82.

8 C. Irimie, *Aspecte ale zonării în Atlasul etnografic al României*, „Revista de etnografie și folclor”, București, 1969, tom. 14, nr. 6, pp. 437-445.

9 N. Dunăre, *Zona etnografică Valea Jiului*, „Arta populară din Valea Jiului”, București, 1963, pp. 31-64; N. Dunăre, *Cercetări etnografice complexe în Valea mijlocie a Cernii-Hunedoara*, „Apulum”, București-Alba Iulia, 1965, V, pp. 511-529.

10 *Județele României Socialiste*, București, 1969, p. 16.

verigă administrativ-teritorială între conducerea centrală de stat și organele orășenești și comunale.

Noul județ Bistrița-Năsăud însumează conservarea unor legături teritorial-tradiționale, beneficiază de un cadru natural variat, cu elemente ce se asociază și se completează, care, împreună cu elementele înscrise în peisaj de-a lungul secolelor și îndeosebi în ultimii 25 de ani, dispune de posibilități reale pentru o continuă dezvoltare economică și social-culturală multilaterală.¹¹

În cazul județului Bistrița-Năsăud, ca și în cazul tuturor noilor județe ale României, în urma ultimei arondări administrative s-au creat condițiile politice, economice, demografice, culturale etc. pentru conturarea unor zone etnografice extinse pe arealul actualelor județe. Pornind de la această împărțire administrativă, dar coborînd-o totodată cu tradițiile istorico-etnografice locale, cercetarea monografică complexă, pe temeiul căreia se va elabora monografia etnologică a județului Bistrița-Năsăud, ia în considerare **județul actual ca o zonă etnografică**. În acest caz, este necesar să cunoaștem, mai întâi zonele care înconjoară zona etnografică Bistrița-Năsăud :

a) în partea de nord-vest ea se învecinează cu Țara Lăpușului și cu Maramureșul istoric ;

b) înspre răsărit, peste culmea Carpatilor Orientali, se află zona etnografică bucovineană a Dornelor, în continuare zona etnografică moldovenească Neamț ;

c) la sud-est se mărginește cu porțiunea mureșeană a Cîmpiei Transilvaniei ;

d) iar înspre sud-vest cu partea clujeană a aceleiași întinse Cîmpii.

Pe de altă parte, din punct de vedere administrativ noul județ Bistrița-Năsăud se învecinează spre nord cu județul Maramureș, la vest cu județul Cluj, la sud-est cu județul Mureș, iar la est cu județul Suceava.

Prin această încadrare, județul ca și zona etnografică Bistrița-Năsăud se situează la răscrucea unor triple legături transilvănene, transcarpatice, în raza Carpaților Orientali ai României, și anume cu Maramureșul istoric, cu Bucovina și în continuare cu Moldova.

Fără îndoială, cercetările începute scot la iveală asemănări și legături de ordin etnografic și folcloric deosebit de semnificative și cu zonele etnografice Țara Lăpușului și Cîmpia Transilvaniei. O parte din ceea ce în urmă este cuprinsă chiar în județul Bistrița-Năsăud.

Pentru mai multă înlesnire în cursul cercetărilor din ultimul pătrar de secol, zonarea etnografică s-a făcut pornind mai ales de la vechile delimitări conturate în cuprinsul timpului, coroborate cu raza teritorială ocupată de unele fenomene de artă plastică populară specifice fiecărei zone (port, arhitectură populară, ceramică etc.). Spre deosebire de uneltele tradiționale, de industriile și meșteșugurile țărănești, care au o arie de uniformitate mult mai întinsă, creațiile de artă plastică populară, iar din-

¹¹ *Ibidem*, pp. 17, 136-150.

tre acestea mai cu seamă portul popular, s-au dovedit mai concludente pentru diferențierea unei zone de alta și chiar a subzonelor, văilor și localităților între ele. Intr-adevăr, de pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea portul popular a oferit cele mai numeroase elemente de diferențiere între sate, văi, subzone, ținuturi, provincii, precum și de ordin inter-etnic.

Reliefarea diferențierilor etnografice dintre anumite părți ale județului Bistrița-Năsăud, a dus la conturarea teritorială a unui număr de șapte subzone, cu specifice de ordin geografic, economic, al ocupațiilor tradiționale principale, de ordin istorico-demografic, artistic-popular etc. Prin luarea în considerare a acestor criterii, ca și a altora ce vor fi avute în vedere pe parcursul cercetării, zona etnografică a județului Bistrița-Năsăud devine rezultatul unei operații științifice complexe. O caracterizare pe deplin concludentă, ca și o delimitare întru totul corespunzătoare din punct de vedere teritorial, a subzonelor etnografice care-l alcătuiesc, vor fi posibile fără îndoială numai la capătul cercetării și studiilor în curs de pregătire pentru monografia etnologică județeană.

În stadiul actual al cercetărilor noastre cele șapte subzone etnografice sînt următoarele : Ciceu—Beclean, Năsăud, Rodna, Bîrgău, Bistrița, Șieu și Cîmpie. Începem cu prima subzonă.

Din punct de vedere al cadrului natural **subzona Ciceu—Beclean** cuprinde, pe lîngă o porțiune din lunca Someșului Mare, o întinsă suprafață colinară și montană sprijinită spre vest și nord pe culmea Brezei și munții Țibleș, de la intersecția cu Țara Lăpușului. Subzona Ciceu—Beclean este străbătută de două văi principale — Valea Mare și Valea Ilișua —, cu numeroși afluenți, ambele văi fiind orientate dinspre nord către sud. Pe lunca Someșului se află comunele : Petru Rareș, Braniștea, Uriu. Chiuza și orașul Beclean ; pe Valea Mare comuna, Ciceu—Giurgești, iar pe Valea Ilișua comunele Căianu Mic, Spermezeu și Tirlișua. Unele din satele componente ale acestor comune se extind pe văile secundare sau pe coline.

Izvoarele istorice arată că, încă din a doua jumătate a secolului al XV-lea un număr de 15 localități dintr-un total de 60, făcea parte din domeniul cetății Ciceu, precum și una (Braniștea) aparținea de cetatea Unguraș, alături de alte 34, ambele cetăți constituind multă vreme posesiuni ale Țării Moldovei.¹²

Structura economică a acestei subzone, după datele din ultima jumătate de secol, relevă o populație în mare majoritate românească, alături de care conlocuiesc unguri, în următoarele localități : Cireșoaia, Uriu Coldău, Braniștea, Beclean, Bața, Ciceu—Mihăiești. Reteag, Cristeștii Ciceului, Ilișua.

Locuitorii acestei subzone au practicat agricultura în mai mare măsură pe șesuri, lunci și colinele joase, iar în mai mică măsură pe coastele dealurilor și în părțile montane pînă la altitudini de peste 800 m. În afară de creșterea vitelor în sat pentru nevoile agriculturii, locuitorii din-

¹² V. Meruțiu. *Județele din Ardeal și din Maramureș pînă în Banat*. Cluj. 1929. pp. 50-53 ; *Județele României Socialiste*, București, 1969, pp. 113-114.

spre munții Țibleș au acordat un interes mai pronunțat păstoritului pendulator.

De aproape patru decenii satele Cireșoia și Braniștea au trecut la ramurile agriculturii specializate, îndeosebi cultura cireșelor, în cadrul căreia culesul fructelor a ajuns să îmbrace forma unor importante festivaluri folclorice locale.

Adăugăm unele specializări locale de natură meșteșugărească-comercială, ca voștinăritul, pietrăritul etc.

Incadrată între Țara Năsăudului, Cîmpia Transilvaniei și Țara Lăpușului, — subzona Ciceu—Beclean se diferențiază prin conservarea unui caracter tradițional al culturii și artei sale populare.

În ordinea amplasării subzonelor etnografice în mediul geografic, continuăm cu **subzona Năsăud**. De la Someșul Mare pînă pe coama munților Rodnei de către Maramureș, subzona Năsăud cuprinde patru văi — Zagra, Sălăuța, Gersa, Rebra — care se varsă în Someșul Mare. Pe lunca Someșului se află comunele Nimigea, Salva, Rebrîșoara, precum și orașul Năsăud, întregite cu altele aflate pe văile laterale. Comuna Zagra se află pe valea cu același nume, Valea Sălăuței adăpostește comunele Coșbuc, Telciu și Romuli, iar valea Rebrei comunele Rebra și Parva.

Exceptînd Nimigea de Jos, unde maghiarii dețin 2/3 din populație, și orașul Năsăud, unde în cadrul diferitelor ocupații meșteșugărești și administrative, se aflau un număr de familii ungurești, populația acestei subzone este românească.

Din trecutul istorico-social al subzonei Năsăud menționăm cîteva fapte mai caracteristice : tot timpul au fost oameni liberi făcînd parte din districtul românesc al Rodnei, din regimentul grăniceresc și districtul Năsăudului.¹³ Aceste situații le-au înlesnit — nu fără lupte sociale — afirmarea pe plan cultural și național.¹⁴

Alături de agricultura de luncă, deal și munte, locuitorii acestei subzone au practicat creșterea, vitelor, păstoritul pendulator cu vîratul la pășunile montane (pendulare simplă) și adeseori cu iernatul în zona finatelor de pădure sau de sub pădure (pendulare dublă). În zonele muntoase o pondere au deținut și pădurăritul, vînătoarea, pescuitul.

Prezentînd anumite asemănări cu subzona etnografică Ciceu—Beclean, portul popular năsăudean a dezvoltat într-un mod mai pronunțat cîteva piese specifice, ca : sumanul lung cu guler răsfrînt ; izmenele largi la bărbați, cămașa lungă frumos brodată la femei ca și la bărbați ; pălăria cu bor mare și pană mare de păun.

Subzona Rodna cuprinde, de-a lungul Someșului Mare comunele Feldru, Maieru, Rodna, Sanț, alte cinci comune pe Valea Ilvei : Ilva Mică, Leșu, Măgura Ilvei, Ilva Mare, Lunca Ilvei, precum și orașul Sîngeorz-Băi vestit prin apele sale minerale. După cum a rezultat din enumera-

13 V. Meruțiu, *op. cit.*, pp. 58-63 ; *Județele României Socialiste*, București, 1969, p. 116.

14 V. Meruțiu, *op. cit.*, pp. 65-70.

rea de mai sus, localitățile acestei subzone, pătrund de-a lungul văilor pînă în inima munților Rodnei în nord și ai Bîrgăului în sud-est.

Populația acestei subzone este românească. La Rodna, încă de la începuturile orînduirii feudale, pentru nevoile exploatărilor miniere s-au așezat, succesiv, familii de mineri germani, slovaci și unguri, alături de populația autohtonă. Odată cu construirea fabricilor de cherestea, la începutul secolului nostru, ca și mai târziu la Ilva Mică, Anieș, Valea Mare și Lunca Ilvei, au fost atrase familii de lucrători unguri, ruteni, țipțeri ș.a.

Pentru înțelegerea interferențelor de ordin etnografic cu Moldova, menționăm că **civitas Rodna**, cel mai vechi oraș medieval din întreg județului, în mai multe perioade din secolele XV și XVI a fost sub stăpînire a Moldovei, întotdeauna împreună cu localitățile subzonei Rodna, iar uneori și cu ale subzonei Năsăud. Sub denumirea de **valis Rodnensis**, împreună cu subzona Năsăud a constituit un district românesc independent, apoi pendinte de magistratul bistrițean, iar ulterior a făcut parte din regimentul de graniță și districtul Năsăud.¹⁵

Această populație românească a practicat, pe lângă mineritul rodnenilor amintit mai sus, agricultura de munte în terase, de coastă și de deal, pînă la altitudini apropiate de 1000 m, precum și creșterea vitelor și păstoritul înlesnitate de întinsele pășuni montane și finațe. Îndeosebi, în condițiile administrației militare grănicerești s-au practicat pădurăriul și plătăriul forestier pe Someșul Mare și în continuare pe Tisa pînă la Solnoc.

Din notele particulare ale portului bărbătesc menționăm cămașa mai scurtă, izmenele și cioarecii mai strîmți, sumanul relativ scurt, croit pe corp și cu guler îngust, cu unele evidente asemănări cu portul transcarpatic, bucovinean și moldovenesc.

Subzona Bîrgău, cunoscută în literatura geografică și etnografică și sub numele de Valea Bîrgăului, cuprinsă între munții Bîrgăului la nord și munții Călimani la sud-est. — este alcătuită din patru comune : Josenii Bîrgăului, Prundul Bîrgăului, Tiha Bîrgăului și Bistrița Bîrgăului, toate aflate pe valea cu același nume.

Multă vreme acest teritoriu a constituit o posesiune feudală a familiei Bethlen, după care a intrat în componența regimentului de graniță de la Năsăud, apoi a districtului năsăudean, iar din anul 1876 a făcut parte din județul Bistrița-Năsăud, împreună cu subzonele etnografice Năsăud și Rodna.¹⁶

Pînă la începutul secolului nostru, populația Văii Bîrgăului a fost în întregime românească. Odată cu dezvoltarea industriei forestiere și a fabricii de hîrtie, alături de români în Prundul, Susenii și Bistrița Bîrgăului s-au așezat și unele familii germane și ungurești.

¹⁵ I. Marțian, *Contribuții la istoricul Rodnei*, „Arhiva Someșană”. Năsăud. 1924. nr. 1 ; *Județele României Socialiste*, pp. 113-114.

¹⁶ V. Meruțiu, *op. cit.*, p. 61 ; *Județele României Socialiste*, p. 114.

Populația din zona Bîrgăului a practicat agricultura pe toate formele de relief, creșterea vitelor pentru nevoile gospodărești, păstoritul pentru nevoile de schimb, precum și vînătoarea, pescuitul, etc. Din practicarea pădurăritului s-a dezvoltat lemnăritul și comerțul cu lemn cioplit și cherestea, transportate în satele de pe Cîmpia Transilvaniei, în schimbul produselor agricole.

În economia acestei subzone, multă vreme un loc de seamă a revenit olăritului de la Mijlocenii și Susenii Bîrgăului, de asemenea, cu o rază mare de răspîndire. Din punctul de vedere al ultimelor două îndeletniciri, bîrgăuanii pot fi comparați cu meșterii vărari din Rodna, care desfaceau var bulgăre pe Valea Someșului Mare, Valea Bîrgăului și chiar în Cîmpia Transilvaniei.

Mai remarcăm portul tradițional brăbătesc și femeiesc de pe Valea Bîrgăului, caracterizat printr-un croi ce continuă să rămînă tradițional, care-i împrumută o linie de o suplețe și eleganță deosebite, printr-o decorație bogată în motive realiste florale, realizate atît în stil geometric, cît și în maniera desenului liber, negeometric, precum și printr-o cromatică specifică în nuanțe de roz-roșu și roz-galben la pînzături și printr-o polichromie fermecătoare în decorul broderiilor de pe cămăși ca și de pe pînzături.

Subzona Bistrița prezintă unele aspecte de cultură materială și spirituală mai complexe, explicabile pe de o parte prin prezența mai pronunțată a naționalităților conlocuitoare, iar pe de altă parte prin existența vechiului oraș Bistrița, reședința județului. Ea alcătuiește o subzonă centrală, înconjurată numai de subzone ale județului Bistrița-Năsăud. Aceasta se compune din două comune aflate pe Valea Budacului — Cetate și Budacul de Jos, apoi comuna Livezile și orașul Bistrița pe valea cu același nume, precum și comuna Dumitra situată peste Dealul Tîrgului.

Cercetările istorice pun în lumină următoarele faze de populare: colonizarea sașilor în secolul al XII-lea, mai tîrziu adăugîndu-se în orașul Bistrița populație ungurească. Populația românească a fost mereu prezentă atît în mediul rural, cît și în orașul Bistrița. Cu excepția satelor Ragla și Budacul de Sus, care au făcut parte din granița năsăudeană, celelalte localități au aparținut districtului săsesc Bistrița. Satul Sărata a fost cuprins un timp în domeniul cetății Unguraș de sub suzeranitatea Moldovei.¹⁷

În mediul rural s-au practicat pe lîngă ocupațiile principale și secundare tradiționale, formele de agricultură specializată, ca: viticultura în Vișoara, Dumitra și Livezile, precum și pomăritul aproape în toate localitățile. În Bistrița au funcționat în tot evul mediu bresle meșteșugărești, formate aproape în exclusivitate din meșteri sași, care au produs obiecte de uz gospodăresc, de port și de podoabă pentru toată populația din împrejurimi, pătrunzînd pînă în Moldova și Bucovina. După

desființarea breslelor, meșteșugurile au putut fi îmbrățișate în măsură mai mare de români și unguri, piețele de desfacere rămânând aceleași.

Subzona Șieu cuprinde localitățile situate de-a lungul văii cu același nume din comunele : Șieu—Odorhei, Șintereag, Șieu—Măgheruș, Mărișelu, Șieu și Șieuț, precum și Monorul, apoi comunele Lechința și Galații Bistriței de pe Valea Dipșei, afluent al Șieului. Relieful acestei subzone cuprinde lunca și terasele râului, luncile văilor laterale, precum și colinele învecinate.

Naționalitățile conlocuitoare din subzona Șieu au cunoscut aceleași faze de populare ca și în subzona Bistrița. Pe măsura scăderii populației săsești, stăpînirea feudală a întregit localitățile respective cu populația ungurească. În prezent, din cele 50 de sate din subzonă se diferențiază unele sate cu o populație ungurească mai numeroasă : Jeica, Țigău, Tonciu, Fintinele, Sărata, Șieu, Șieu—Sfintu ș.a. Fără îndoială că în aceste localități și în împrejurimi s-au dezvoltat interesante raporturi de ordin etnografic între populația autohtonă și cea săsească și ungurească, reflectate în piese meșteșugărești, îmbrăcăminte, construcții gospodărești, ocupații tradiționale etc.

Pe lângă ocupațiile tradiționale comune cu ale naționalităților conlocuitoare, românii din localitățile Monor, Gledin, Șieuț, Ardan, Sebiș, Mărișelu, Sintioane, s-au specializat într-un păstorit mai intensiv pentru piață (produse lactate, lînă, miei,) în care scop au închiriat pășuni aparținătoare satelor săsești, în perioada de primăvară și toamnă. Acest lucru îi interesa și pe gospodarii sași pentru îngrășarea naturală a propriilor terenuri de cultură. Pășunile pentru vârat ale populației săsești și ungurești erau păstrate în continuare pentru turmele de vite ale acestora. Sînt pe deplin explicabile interferențele etnice care s-au putut desfășura în asemenea condiții.

Și în această subzonă s-au înregistrat diferite apartenențe administrative : satele Siniacob, Sărătel, Arcalia, Chintelnice și Chiraleș au aparținut un timp de domeniul cetății Unguraș, în timpul stăpînirii moldovenești, apoi de județul Dăbîca, Solnoc-Dăbîca, Someș etc., iar Monor și Gledin la județul Cluj. Localitățile Mărișelu, Sintioana, Șieuț, Monor și Gledin la timpul respectiv au făcut parte din regimentul românesc de graniță de la Năsăud¹⁸.

Referitor la notele mai caracteristice ale portului popular românesc din această subzonă remarcăm, pînă în vremea din urmă prezența unor forme tradiționale semnificative prin caracterul lor autentic : portul părului lung la bărbați, îndeosebi în satele Ardan, Sebiș, Gledin, unde se păstrează și o strigătură care-l reflectă :

„Părul meu nu trebe tuns,

Numa retezat și uns“.

Adăugăm cojoacele lungi „bătrînești“ purtate pe față sau pe dos, după anotimp și starea vremii. Bătrînii au mai purtat căciuli și vara.

Cîmpia, preluată din întinsa zonă a Cîmpiei Transilvaniei, succesiv cu ocazia diferitelor arondări administrative, pînă la aceea recentă, alcătuiește cea de a șaptea subzonă etnografică.

Subzona cuprinde 11 comune. Două din acestea se află pe valea Dipșei, (Sînmihaiul de Cîmpie și Teaca), trei pe Valea Meleșului, (Nușeni, Chiochiș, Matei), precum și alte șase : Budești, Miceștii de Cîmpie, Silivașul de Cîmpie, Urmeniș și Milaș. Dintre cele de mai sus, Teaca a jucat un rol economic mai deosebit ca tîrg medieval și centru viticol săsesc, pînă acum un sfert de veac.

În această subzonă alături de populația românească majoritară, într-o serie de localități conlocuiesc unguri, (la Fîntînița, Comlod, Orosfaia, Teaca, Matei, Vița, Strugureni, Mălin, Chiochiș, Nușeni, Bozieș, Urmeniș, Șop-teriu), precum și un număr redus de familii săsești.

În numeroase localități din această subzonă, populația românească și maghiară a cunoscut mai din plin decît în restul subzonelor condițiile iobăgiei.

Din satele de cîmpie, unele au aparținut la domeniul cetății Unguraș, pendinte de Moldova, ca : Rusu, Beudiu, Vița, Bozieș, Ghețiu, Țentea. Din punct de vedere administrativ localitățile din subzonă au mai aparținut județelor Dăbîca, Cluj, Mureș. Cu toate acestea ele au păstrat de-a lungul timpului o notă etnografică specifică așezărilor agricole iobăgești de pe Cîmpia Transilvaniei, în ocupații, construcții, port și obiceiuri.

Locuitorii acestei subzone au practicat pe scară largă agricultura cerealiară și culturile agricole specializate : sfecla de zahăr, tutunul, precum și viticultura la Teaca.

Condițiile istorice, geografice, economice, demografice etc. ale fiecăreia din subzonele etnografice enumerate au determinat cristalizarea unor forme de viață colective care au devenit caracterizante pentru fiecare din cele șapte subzone etnografice ale județului Bistrița-Năsăud, alături de alte aspecte copărtașe la unitatea în varietate a culturii și artei populare județene. Un rol de seamă în conturarea caracterelor specifice ale celor șapte subzone (Ciceu-Beclean, Năsăud, Rodna, Bîrgău, Bistrița, Șieu, Cîmpie), l-a jucat și situarea diferențiată la intersecția acestui județ : unele fiind orientate către Moldova și Bucovina, altele către Maramureș și Țara Lăpușului, iar altele către întregul ținut al Cîmpiei Transilvaniei.

Dacă în trecut teritoriul actualului județ se caracteriza printr-o economie agricolă-pastorală extensivă, cu o industrie slab dezvoltată, în ultimii 25 de ani s-a înregistrat o dezvoltare industrială remarcabilă, profilată în special pe exploatarea și prelucrarea lemnului, precum și pe industria alimentară, aceasta din urmă întemeindu-se pe amploarea luată de pomicultură, legumicultură, zootehnie și stupărit.

Ca urmare a ultimelor delimitări, județul Bistrița-Năsăud cuprinde 4 orașe (Bistrița, Năsăud, Singiorz-Băi, Beclean) 14 localități componente

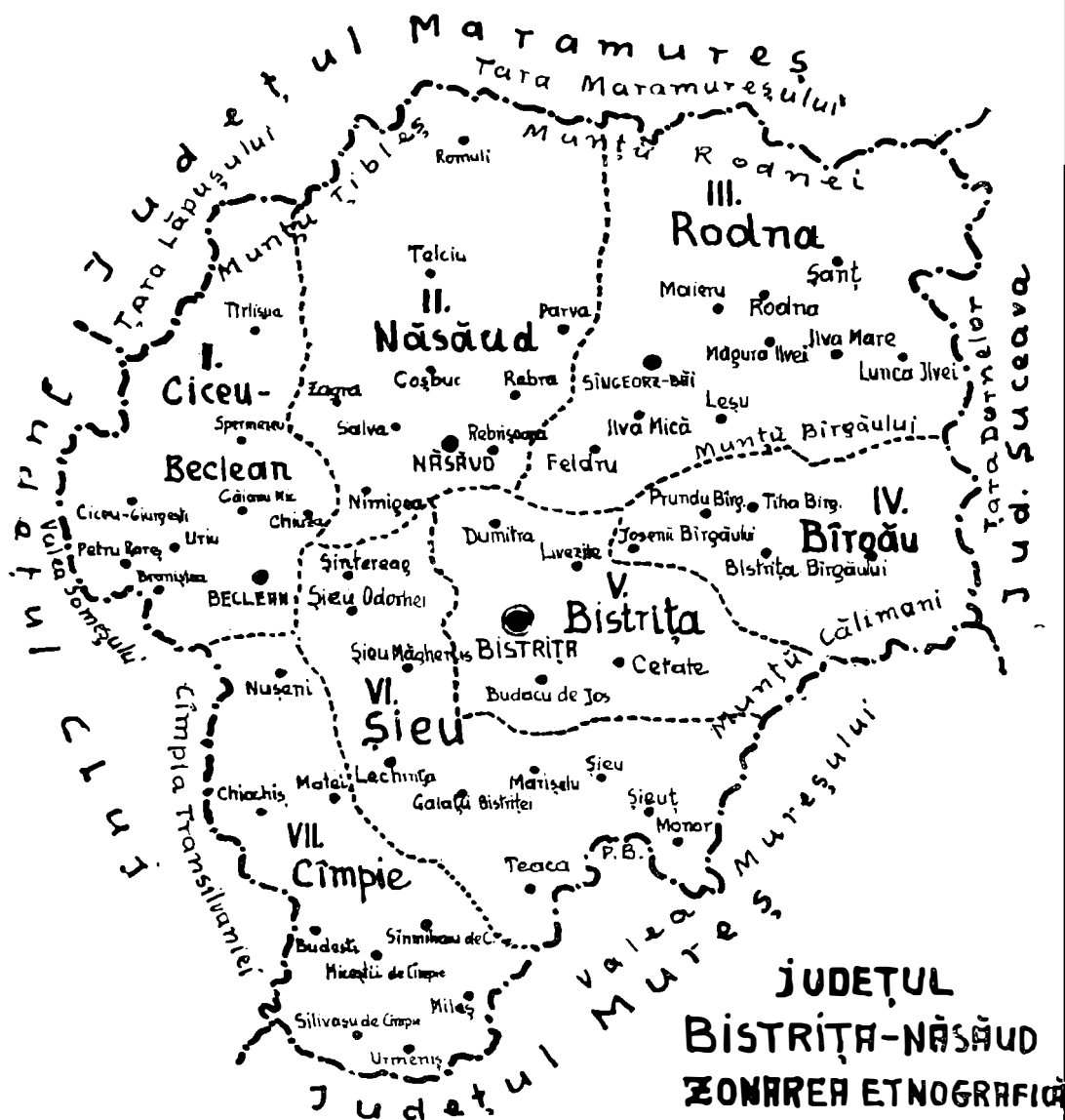
ale acestor orașe, 53 de comune rurale și 235 de sate, din care trei aparțin orașelor¹⁹.

Considerat ca totalitate etnografică, județul Bistrița-Năsăud se afirmă printr-o poziție proprie, rezultată din situarea geografică, istorică, politică, culturală, la intersecția a patru ținuturi românești de o parte și de alta a Carpaților Orientali : Transilvania, Maramureșul, Bucovina și Moldova.

În sfârșit, mai menționăm că cercetările etnografice și folclorice în curs de efectuare în cuprinsul acestui județ, au posibilitatea să urmărească temeinic aspecte importante de etnologie comparată cum ar fi semnificația și consecințele conviețuirii interetnice a poporului român cu naționalitățile conlocuitoare, îmbogățirea reciprocă continuă a patrimoniului tradițional cultural și artistic popular.

---

19 *Județele României Socialiste*, p. 114.

The District Bistrița-Năsăud :

ENVIRONMENT AND ETHNOGRAPHICAL DIVISION

SUMMARY

The District Bistrița-Năsăud has a varied landscape. It is situated near Eastern Carpathian Mountains of Rumania. According to the latest administrative Division this District has all conditions in order to become an ethnographical zone.

The new territory border to North upon District Maramureș, to West upon District Cluj, to South-East upon District Mureș, and to East upon District Suceava.

After, our researches were carried out for the ethnological monograph of the District Bistrița-Năsăud, seven ethnographic subzones may be differentiated : Ciceu-Beclean, Năsăud, Rodna, Birgău, Bistrița, Șieu and Cîmpia. Subzone Bistrița is situated in the centre of the District.

During the history, a lot of localities have often belonged to the neighbouring principality Moldavia. This situation explain, also, many influences of ethnographic order, transmited on the both slopes of Carpathian Mountains.

Also, the Rumanian population's coinhabitanace with Germans and Hungarians had as a result a lot of ethnic influences, reciprocally, having a special significance for history of culture and of the folk art.

Considered as a ethnographic whole, the District Bistrița-Năsăud has a proper position, resulting from the geographical, historical, political and cultural situation, at the intersection of four Rumanians Districts on the both slopes of the Carpathian Mountains : Transilvania, Maramureș, Bucovina and Moldavia.